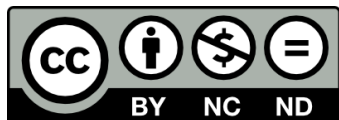

Všeobecná hlediska pohovorů

This work is licensed
under a

**ARTIP: Awareness Raising and Training Measures
for the Istanbul Protocol in Europe**

www.istanbulprotocol.info

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

Všeobecná hlediska pohovorů

A. ÚČEL DOTAZOVÁNÍ, VYŠETŘOVÁNÍ A DOKUMENTACE

A. Účel dotazování, vyšetřování a dokumentace

IP: „... Širším účelem vyšetřování je zajistit *skutečnosti* vztahující se k údajným případům mučení“

Příklady specifických situací: Stíhání u místních nebo mezinárodních soudů, náhrada, ochrana včetně udělení azylu, podmínky vedoucí k nepravdivému doznání, vyšetřování před uvalením vazby

Lékařské a psychologické vyšetření

Identifikace a zdokumentování poranění,
uložení důkazních materiálů

Soulad mezi lékařským nálezem a popisem
událostí, mezi lékařskými a psychologickými
zjištěními, regionální praktiky mučení a kultura

Odborná interpretace, odeslání k dalšímu
vyšetření a doporučení

➔ Viz též šest zásad

Všeobecná hlediska pohovorů

B. PROCESNÍ JISTOTY S OHLEDEM NA ZADRŽENÉ OSOBY

B. Procesní jistoty s ohledem na zadržené osoby

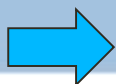
Po dokončení prohlídky mohou zadržení pociťovat dozvuky. IP obsahuje návrhy a seznam **bezpečnostních opatření** ohledně místa a způsobu vyšetření, které neohrozí zadrženou osobu, a ohledně způsobu sdělování výsledků.

Zvláštní otázky se týkají práva údajné oběti na nezávislé lékařské vyšetření a právní zastupování v soukromí, tj. v nepřítomnosti úředníků v místnosti.

B. Procesní jistoty s ohledem na zadržené osoby

Důvěrnost by měla být respektována ve všech fázích vyšetření, tj. i po dokončení zprávy, která nesmí být za žádných okolností předána orgánům činným v trestním řízení.

Jsou-li obvinění z mučení podpořena soudní lékařskou prohlídkou, měla by být obviněná osoba předvedena před soudce nebo před státního zástupce k určení svého právního postavení. Zadržená osoba nesmí být umístěna zpět do vazby.

Viz kapitolu k otázkám zdravotnické etiky

Všeobecná hlediska pohovorů

C. OFICIÁLNÍ KONTROLY VAZEBNÍCH ZAŘÍZENÍ

C. Oficiální kontroly vazebních zařízení

V IP je pojem vyšetřování míněn v reaktivním smyslu, tj. vztahuje se na vznesená obvinění. Zde uvádíme stručný pohled na jiný způsob vyšetřování:

Preventivní sledování představuje způsob vyšetřování, který se zaměřuje na prevenci budoucích případů mučení a špatného zacházení.

Jeho účelem je učinit opatření pro prevenci systémového porušování zákona a mezinárodních úmluv otázkou

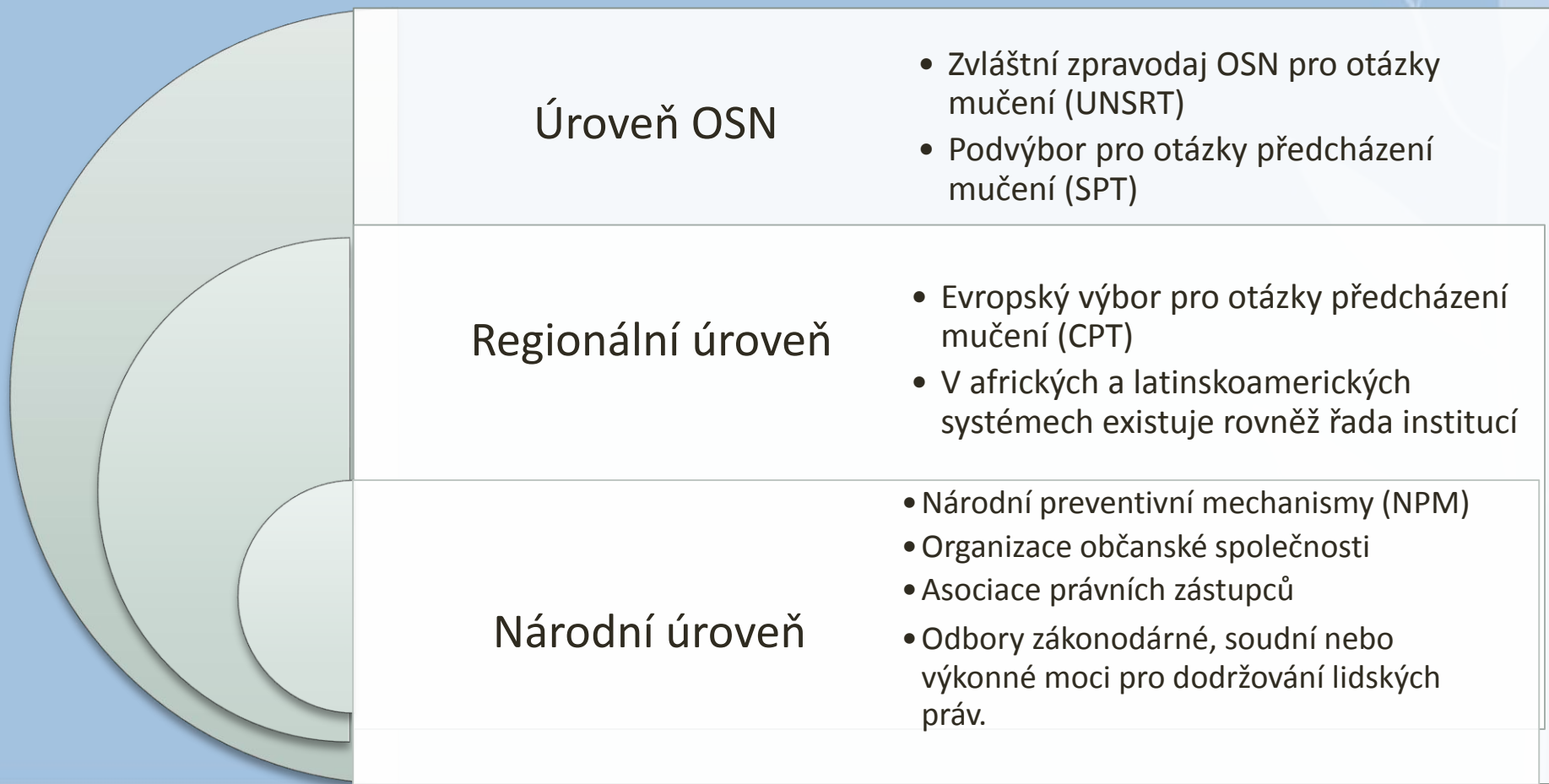
„Co umožňuje výskyt případů mučení a špatného zacházení?“

namísto otázky

„Vyskytly se případy mučení a špatného zacházení?“

C. Oficiální kontroly vazebních zařízení

Preventivní sledování mohou provádět různé orgány:

C. Oficiální kontroly vazebních zařízení

Preventivní sledování

Příprava:

- Získávání zpráv od organizací občanské společnosti, mezinárodní sledovací subjekty, předchozí zprávy NPM, stížnosti, články v tisku atd.
- Shoda na společných cílech, rozdělení rolí, skladba týmu – alespoň dvě osoby vykonávající pohovor, zásada čtyř očí

Sled:

- Pohovor s vedením vazební věznice s cílem získat informace o nových zadržených, počtu úmrtí zadržovaných osob, probíhajícím vyšetřování, vedení evidence atd.
- Stanovení priorit návštěvy, zahájení pohovorů (alespoň polovina doby návštěvy) se zadrženými na izolaci / v celách a s nově příchozími zadrženými
- Pohovor s lékařským a vězeňským personálem

C. Oficiální kontroly vazebních zařízení

Vykonávání sledovacích návštěv a vedení vyšetřování na základě obvinění objektivně a profesionálně může být obtížné, zejména v zemích, kde dochází k mučení. Tyto návštěvy mohou zadržované osoby uvrhnout v nebezpečí odvetných opatření.

Sledovací/vyšetřovací návštěvy by proto měli vykonávat vyškolení odborníci, a to podle možností *pravidelně* (tj. nejen jednorázově!).

Je třeba postupovat tak, aby zadržené osoby nebyly po dokončení pohovoru v ohrožení. V každém případě by měly poskytnout informovaný souhlas k využití sdělených informací.

C. Oficiální kontroly vazebních zařízení

**Další okolnosti ke zvážení pro účely
vyšetřování a sledování**

Tlumočníci by měli pokud možno pocházet ze vzdálenějších oblastí, aby na ně nemohl být vyvíjen tlak ze strany státních orgánů a aby mohli být vyšetřovateli považováni za nezávislé.

Poslední dotazovaná osoba si zaslouží stejnou míru pozornosti, čas a respekt jako první, dokonce i v případě, že její odpovědi nevnese do závěrů návštěvy nic nového.

Všeobecná hlediska pohovorů

D. DOTAZOVACÍ TECHNIKY

D. Dotazovací techniky

Naslouchat je důležitější než se ptát. Druhou osobu pokud možno nepřerušujte.

Pro zadrženou osobu může být důležitější hovořit o rodině než o mučení => dostatek času na diskusi.

Zadržené osoby by neměly být nuceny k hovoru o mučení, je-li jim takový hovor nepříjemný.

Osoby vedoucí pohovor by měly k tomuto tématu přistupovat taktně, empaticky a se zájmem.

Všeobecná hlediska pohovorů

E. DOKUMENTACE ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTÍ

E. Dokumentace širších souvislostí

Co nejpodrobnější dokumentace:

- Psychosociální historie a doby před zatčením
- Shrnutí průběhu vazby a špatného zacházení
- Okolnosti vazby
- Umístění a podmínky vazby
- Způsoby mučení a špatného zacházení

E. Dokumentace širších souvislostí

Psychosociální historie a doby před zatčením

- Jestliže osoba již není ve vazbě: otázky na každodenní život (přátelé, rodina, práce, konzumace alkoholu, plány do budoucna atd.)
- Je-li osoba stále ve vazbě: dotazy na omezenější rozsah psychosociální historie (činnosti, vztah k dalším zadrženým atd.). Zejména dotazy na případné předepsané léky.

E. Dokumentace širších souvislostí

Shrnutí průběhu vazby a špatného zacházení

- V právním řízení hraje klíčovou roli srozumitelný a konzistentní popis událostí s časovými údaji a informacemi o délce trvání a místu vykonávání mučení. Oběti často potřebují pomoc s přípravou takové rámcové výpovědi.

(Viz též další kapitoly.)

- Získání nebo vytvoření mapy míst, kde docházelo k mučení, může pomoci určit další osobní podrobnosti

E. Dokumentace širších souvislostí

Okolnosti vazby: Důležitou roli hrají podrobnost a přesnost. Např. časové a místní určení zatčení, uniformovaná nebo civilní jednotka, zbraně, použití znehybňovacích prostředků, způsob dopravy, násilí během dopravy, verbální komunikace, jména osob atd.

Umístění a podmínky vazby: Podrobný popis:

- Potraviny, nápoje, toaleta, teplota a další materiální podmínky;
- Počet dalších osob v místě, přelidnění, samovazba? Jména dalších osob? Možnost verbální komunikace? Podpis dokumentů?
- Kontakt s lidmi zvenčí? Rodina, právní zástupce, zdravotníci?
- Chronologický postup, aby nebyly vynechány žádné podstatné informace

E. Dokumentace širších souvislostí

Způsoby mučení a špatného zacházení:

- U všech případů je třeba *přesně* uvést: polohu těla, znehybňovací pomůcky, četnost, umístění ran na těle, krvácení, ztrátu vědomí, použité nástroje a jejich materiál, dušení, verbální komunikace.
- **Kdo** se na těchto činech podílel? (nelze-li pachatele identifikovat, pak alespoň uvést nápadné znaky, např. hlas, oděv apod.)
- Taktní dotaz na případné *pohlavní zneužívání* (kdo, jak často atd.)

Všeobecná hlediska pohovorů

F. POSOUZENÍ ŠIRŠÍCH SOUVISLOSTÍ

F. Posouzení širších souvislostí

Přeživší oběti mučení si obtížně vybavují podrobnosti, a to z několika příčin:

- Faktory během samotného mučení (např. zavázání očí, přilba apod.);
- Strach s uvrhnutí sebe sama nebo jiných osob do rizika;
- Nedostatek důvěry ve vyšetřovatele, lékaře nebo tlumočníka;
- Psychologické dopady mučení a trauma;
- Neuropsychické potíže s pamětí;
- Obranné mechanismy;
- Sankce určené kulturním prostředím;

Vyšetřovatel musí hledat i další důkazní materiál na podporu nebo k vyvrácení popisu událostí. Rovněž by v takových případech měl prokázat trpělivost a nesmí dát najevo svoji nedůvěru.

Všeobecná hlediska pohovorů

G. PŘEZKUM TECHNIK MUČENÍ

G. Přezkum technik mučení

Klíčové body:

- Po podrobném popisu přezkoumání dalších technik.
- Dotazy na konkrétní příklady pomáhají zejména v případech, že psychologické faktory, jako např. citové rozrušení, mozkové trauma nebo kulturní prostředí, omezují rozsah spontánní výpovědi.
- Používejte informace o místních technikách.
- Rozdělení mučení na psychické a fyzické je umělé.

G. Přezkum technik mučení

Příklady:

- Trauma bez vnějších známek
- Polohové mučení
- Popáleniny
- Elektrické šoky
- Dušení
- Zhmožděniny

G. Přezkum technik mučení

Příklady fyzického mučení:

- Hlubková poranění →
- Působení chemických látek
- Sexuální násilí →
- Amputace končetin
- Farmaceutické mučení
- Vazební podmínky

G. Přezkum technik mučení

Příklady „psychického“ mučení:

- Deprivace
- Ponižování
- Předstírané vraždy
- Pohrůžky mučením
- Porušení tabu
- Nucení k určitému chování
- Nucení oběti k přihlížení brutalitě mučení

G. Přezkum technik mučení

Poznámka: V praxi je třeba zvážit, že fyzické mučení s sebou takřka vždy nese psychologické aspekty a dopady nebo se jedná přímo o kombinaci fyzického a psychického mučení.

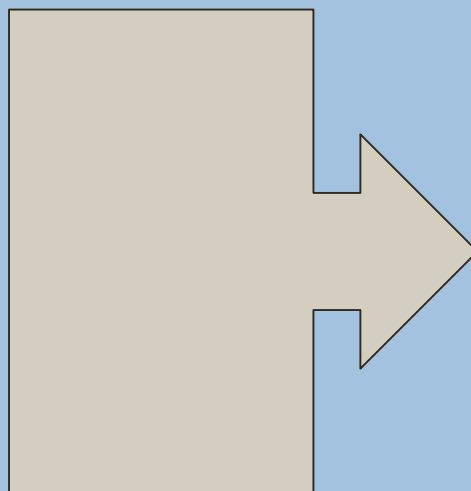
„Psychické“ mučení vždy vede k přechodným nebo často i dlouhodobým neurofyzilogickým a mozkovým změnám, které se projevují v psychologických symptomech.

Tyto změny mohou být nevratné.

G. Přezkum technik mučení

Poznámka: Techniky mučení mohou být použity náhodně, avšak mohou rovněž odrážet určité cíle a strategie pachatelů.

Možné cíle

Získání informací

Vyvolat pocity hrůzy
v oběti nebo v její
společenské síti

Osobní
„uspokojení“

Trest

G. Přezkum technik mučení

Různé cíle mohou vést k výběru různých technik, způsobů jejich aplikace a následně i k různým poraněním.

Příklad: Rozsáhlé využití specifických technik, které se v určité zemi obtížně dokazují, může vedle jiných motivů poukazovat na záměr zvýšit dopady utrpení narušením důvěryhodnosti oběti a/nebo ztížením trestního stíhání pachatelů.

Všeobecná hlediska pohovorů

H. RIZIKO OPAKOVANÉ TRAUMATIZACE

H. Riziko opakované traumatizace

Přeživší oběti mučení mohou zažívat silné pocity úzkosti vyvolané zřejmými nebo neočekávanými aspekty pohovoru s právním zástupcem a lékařského či psychologického vyšetření nebo konkrétní situací (zejména při nevhodném způsobu provedení).

Výsledkem může být utrpení, dlouhodobé psychické poškození nebo opakování a zesílení traumatu.

Pocity úzkosti mohou také negativně ovlivnit kvalitu výsledků lékařského vyšetření, právního zkoumání a vyšetřování.

„Neškodné“ lékařské postupy mohou vyvolat vzpomínky na spáchané násilí.

Příklady:

Elektrody u elektrokardiogramu (sledování srdeční činnosti)

Roztažení nohou pro účely gynekologického vyšetření vyvolává vzpomínky na znásilnění

Gastroskopie vyvolává vzpomínky na orální znásilnění

Pohyb nohy během vyšetření nebo fyzioterapie může vyvolat bolest, která opět vyvolává intenzivní a nežádoucí vzpomínky

H. Riziko opakované traumatizace

Toto téma je natolik důležité, že o něm pojednává hned několik kapitol IP a je mu věnován i zvláštní modul programu ARTIP:

„Psychologické aspekty pohovorů“

I. Využití tlumočnicků

Důvěrnost informací

Vysvětlete tlumočnickovi jeho úlohu a povinnosti, používejte nezávislé tlumočnicky – klient musí být v naprostém bezpečí a toto bezpečí musí i pociťovat

Odbornost

Efektivní a úplný překlad, opatrnost při hovoru o citlivých otázkách, ochrana proti traumatu tlumočnicka (dohled a školení)

Kultura

Různé role, předsudky na základě pohlaví a etnické příslušnosti, překrucování vs. vysvětlování informací

Prostředí

Zachovávání přímého neverbálního kontaktu mezi vyšetřující osobou a obětí

Všeobecná hlediska pohovorů

J. GENDEROVÁ PROBLEMATIKA

J. Genderová problematika

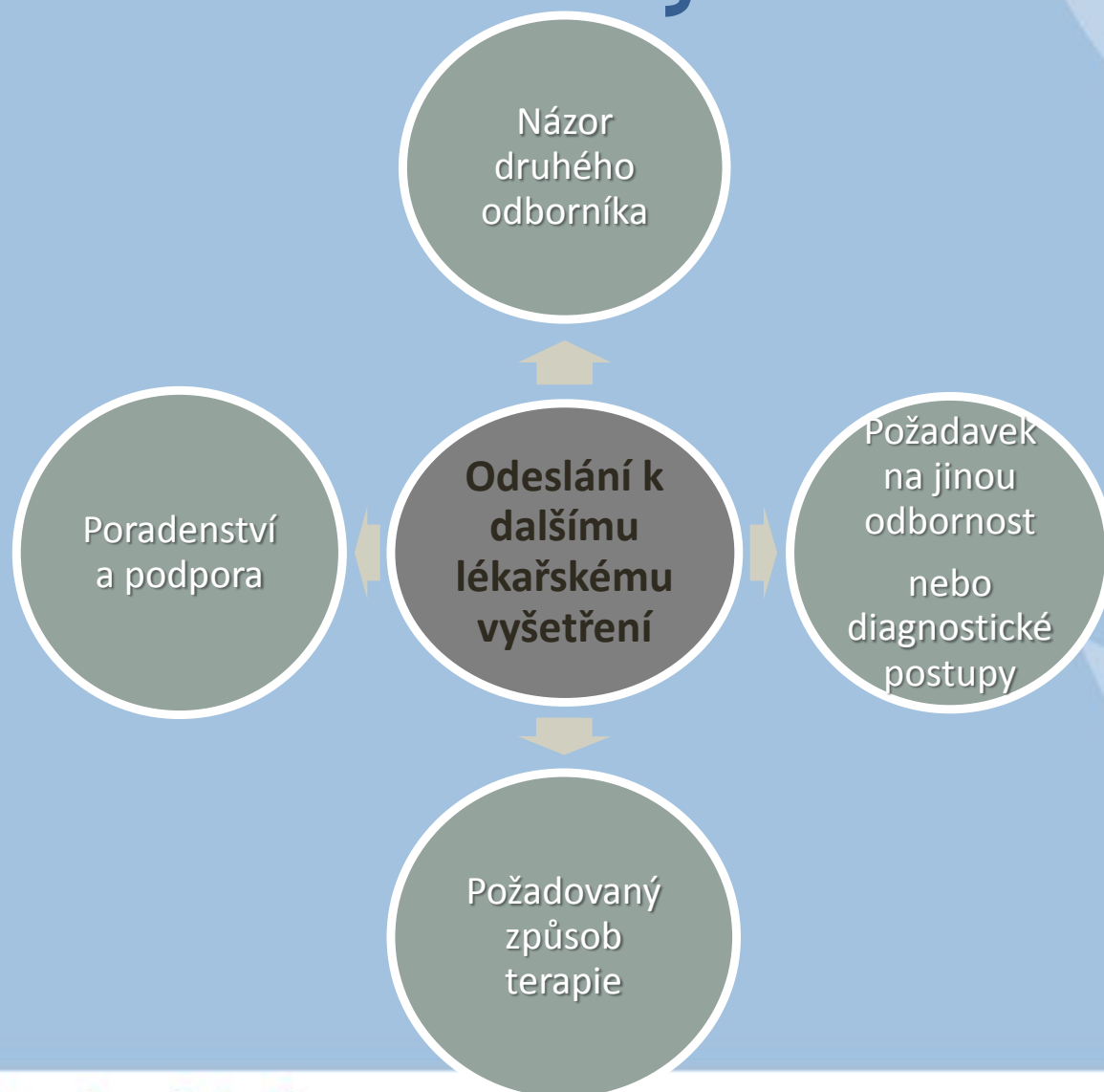
V praxi se musí rozhodnutí o tom, kdo vede pohovor, zakládat na genderové problematice v dané **kultuře** a na **možném strachu z vedení pohovoru osobou stejného pohlaví, jako byli pachatelé.**

(Příklad: při hovoru o mučení v genitální oblasti může muž upřednostnit rozhovor s mužem nebo žena rozhovor s jinou ženou, a to z důvodu místních kulturních omezení)

Všeobecná hlediska pohovorů

K. DŮVODY K ODESLÁNÍ K DALŠÍMU LÉKAŘSKÉMU VYŠETŘENÍ

K. Důvody k odeslání k dalšímu lékařskému vyšetření

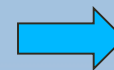
Všeobecná hlediska pohovorů

L. INTERPRETACE ZJIŠTĚNÍ A ZÁVĚRY

L. Interpretace zjištění a závěry

Musí být zohledněna **všechna hlediska** ovlivňující stav, druh a rozsah poranění (viz též příručky ohledně mučení v seznamu literatury)

Mezi tato hlediska se řadí předchozí stav, ošetření poranění po mučení, specifické nástroje, výživa a úmyslné strategie pro zastírání mučení nebo pro diskreditaci obětí.

Viz zvláštní modul věnovaný otázkám případných úskalí